

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Екатерина Салкова Гетова -
доцент в ПУ „Паисий Хилендарски“ и в ИДП – БАН

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.6 Право
докторска програма „Наказателен процес“

Автор: *Георги Пондъов Тушлеков*

Тема: *„Изменение на обвинението и отказ от обвинение, извършени от прокурора в първоинстанционното съдебно производство“*

Научен ръководител: *доц. д-р Иван Ранчев – ПУ „Паисий Хилендарски“*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РЗЗ-6259/15.12.2021 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури за провеждане на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Изменение на обвинението и отказ от обвинение, извършени от прокурора в първоинстанционното съдебно производство“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Наказателен процес“ в професионално направление 3.6 Право, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Автор на дисертационния труд е Георги Пондъов Тушлеков – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Наказателноправни науки“ с научен ръководител доц. д-р Иван Ранчев от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Георги Тушлеков е завършил висше юридическо образование през 2016 г. в ПУ „Паисий Хилендарски“. От 2017 г. до момента работи като специалист и юрисконсулт в акционерно дружество.

Георги Тушлеков е зачислен като докторант в редовна форма на обучение към катедра „Наказателноправни науки“ в Юридическия факултет на Пловдивския университет със Заповед № РЗЗ – 927 от 28.02.2018 г. Със Заповед № РЗЗ – 987 от 18.03.2021 г. докторант Тушлеков е отчислен с право на защита и след обсъждане на представения дисертационен труд е насочен за публична

защита от катедра „Наказателноправни науки” в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, с решение, прието на 22 октомври 2021 г.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд е фокусиран върху два процесуални института, всеки от които сам по себе си би могъл да бъде обект на отделни изследвания – изменение на обвинението и отказ от обвинение в първоинстанционното съдебно заседание. И двата института не са достатъчно изследвани в своята цялост в българската наказателнопроцесуална теория, и предвид практическото значение на изменението на обвинението и на отказа от обвинение, както и необходимостта от установяване на баланс между правата на подсъдимия и обществения интерес, намирам и двете теми за актуални. Въпросите, които поставят тези теми, са пряко свързани с редица основни начала на наказателния процес – правото на защита, разкриването на обективната истина, състезателността, централното място на съдебното производство, разглеждането и решаването на делата в разумен срок, което обуславя тяхната значимост за постановяването на законосъобразен и правилен съдебен акт.

3. Познаване на проблема

От представения дисертационен труд може да се направи извод за натрупани в периода на обучение достатъчно знания на докторанта в областта на наказателния процес и конкретно по въпросите на изменение на обвинението и отказа от обвинение. Проучени и анализирани са законодателството, теорията и съдебната практика, направен е сравнителноправен преглед. На проведеното вътрешно обсъждане дисертантът убедено аргументираше своите отговори на поставените от членовете на катедрата въпроси и демонстрира стремежа си да положи максимални усилия за изясняване на проблемите, свързани с изследваните два правни института.

4. Методика на изследването

Като цяло методите на изследване, които са ползвани от дисертанта, са в състояние до голяма степен да постигнат посочената в автореферата цел да се анализират двата изследвани процесуалноправни института и на базата на анализа да се формулират предложения за усъвършенстването им. По-голяма задълбоченост при изследването обаче би могла да се постигне, ако вниманието се концентрира само върху един от двата института, което би позволило по-пълнен преглед на теорията и съдебната практика, свързани с него. Препоръчително е и при разглеждането на отделни въпроси да се групират различните виждания, вместо само да се посочват, да се изяснят различията между тях, да се съпоставят различни източници при разглеждането на чуждото законодателство, като задължително се започне от законовата уредба, доколкото тя подлежи на непрекъснати промени, поради което може да се получи

несъответствие с изследваните теоретични източници, ако същите са загубили своята актуалност.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд се състои от 151 страници и включва три глави, изводи и предложения, библиография и използвани съкращения. Съдържа 263 бележки под линия. В списъка на ползваната литература са включени 93 източници, от които 47 на български език, 28 на английски и 18 на руски език.

В структурно отношение съдържанието на анализа е обособено в три глави, озаглавени и в обем както следва: „Общи бележки за изменението на обвинението и отказа от обвинение“ (51 с.) и „Изменение на обвинението“ (61 с.), „Отказ от обвинението“ (16 с.). Структурирането на изследването и обема на отделните части затвърждават впечатлението, че обединяването на двата института в едно общо изследване изглежда механично и затруднява цялостното разглеждане на всеки един от тях. Обединяването на два института в една тема предполага необходимост непрекъснато да се прави паралел между отделните въпроси, които са обединяващи за тях, и съответно да се направи разграничение – задача, твърде трудна за начинаещ учен. Видно от обема на отделните части, по-голямо внимание е отделено на изменението на обвинението, докато въпросите, свързани с отказ от обвинение са разгледани само схематично.

В първата глава на дисертацията са анализирани понятията, свързани с изменението на обвинението и отказа от обвинение. Изследваните два института са разгледани през призмата на основните начала на наказателния процес, проследено е тяхното историческо развитие и е направен сравнителноправен преглед. Проследяването на уредбата на двата института в Италия, Нидерландия, Франция, Белгия, Германия, Португалия, Русия, Сърбия, Хърватия, САЩ, Великобритания и Китай осигурява добра база за съпоставка на правната уредба на изменението на обвинението и на отказа от обвинение в различните държави и съответно за изводи, свързани с възможността за усъвършенстване на българската правна уредба.

В Глава втора са анализирани видовете изменение на обвинението, като са изяснени различията между изменението на предварителното обвинение, което се повдига в досъдебната фаза на процеса, и на окончателното обвинение, повдигнато в съдебната фаза и са анализирани особеностите при изменение на частното обвинение в сравнение с изменението на публичното обвинение. След посочване на видовете изменение на обвинението според различните хипотези на чл. 287 НПК (изменение на обвинението във връзка с прилагането на закон за по-тежко наказуемо престъпление и изменение на обвинението във връзка със съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението в различните му варианти – с прилагане на закон за същото, за по-леко наказуемо, за еднакво наказуемо или за по-тежко наказуемо престъпление), дисертантът групира законовите хипотези в типична и нетипична хипотеза на изменение на обвинението и изяснява спецификите при прилагане на изведената от него „нетипична хипотеза“ по чл. 287, ал. 5 НПК. Посочени са и други класификации на изменението на обвинението – според това, дали след изменението на обвинението делото продължава пред същия съд или не, според естеството на

изменението (промяна на правната оценка на фактите, прибавяне на нови факти към обстоятелствената част на обвинението или отпадането на факти от нея); според съответствието на изменението с изискванията на НПК (допустимо и недопустимо изменение на обвинението) и според личността на обвинителя (изменение на обвинението от прокурора, от частни тъжител и от частния обвинител). Направено е разграничение със сходни институти (с отказ от обвинение, с прилагането на закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление, с изменение на гражданския иск). Изяснени са предпоставките за реализиране на изменение на обвинението. Разгледани са процедурите и последиците от извършеното изменение на обвинението. Анализирани са хипотезите на прилагане на чл. 287, ал. 5 НПК, на прилагането на закон за по-тежко наказуемо престъпление и на съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Особено внимание е отделено на затрудненията в практиката, свързани с преквалифициране при промяна във формата на съучастие, при обосноваване на продължавано престъпление или на съвкупност от престъпления. Глава втора е най-задълбочената част от дисертационното изследване и в нея се съдържа основните приноси моменти в него. Добре аргументирано е становището на дисертанта, че когато съдът прилага закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление не може да се говори за изменение на обвинението, защото по този начин съдът само дава по-точна оценка на установените факти (аргументи в подкрепа на този извод има и на с. 71, макар и по друг повод). Подробно са аргументирани изводите, че изменението на обвинението в съдебната фаза може да стане само в етапа на съдебното следствие, както и само в стадия на първоинстанционното съдебно заседание. Подробен анализ е направен на възможността да се измени обвинението в първа инстанция след връщането на делото от въззивния съд. Смятам, че би било полезно по-задълбочено изследване на въпроса за възможността за изменение на обвинението при връщане на делото на прокурора, както и при прилагането на особените правила за съкратеното съдебно следствие. Споделям извода на дисертанта относно изменението на разпоредбата на чл. 287, ал. 1 НПК, направено през 2010 г. Приносен момент е изводът на дисертанта, че изменението на обвинението има три етапа, които са детайлно разгледани: изявление на прокурора за изменение на обвинението, произнасяне от съда по допустимостта на изменението с мотивирано определение и предявяване на новото обвинение. Добре изяснено е различието между правомощията по повдигане и по предявяване на обвинението в съдебната фаза. Разгледани са хипотезите, когато новото обвинение предпоставя различна подсъдност, както и последиците от изменението във връзка с гражданския иск, съответно възможността за изменение на гражданския иск. Смятам, че допълнителни аргументи биха могли да се изтъкнат при обосноваването на становището на дисертанта относно тълкуването в някои съдебни решения на чл. 287, ал. 5 НПК (с. 90 – 91). Като приносен момент следва да се оцени подробният анализ на понятието „закон за по-тежко наказуемо престъпление“, при който са изяснени свързаните с него понятия – квалификация, наказателноправна квалификация, квалификация на престъплението и преквалифициране, и са анализирани критериите за сравняване на наказуемостта. Подкрепа заслужава подходът на автора да онагледява направените изводи със съответни схеми, които

улесняват възприемането на информацията. Като приноси моменти може да се оценят подробният анализ на понятието за изменение на обстоятелствената част на обвинението и кога то се приема за „съществено“, както и направеното разграничение с обстоятелствената част на обвинителния акт и анализът на преквалифициране на формата на съучастие. Положително оценявам стремежът на дисертанта да представи в хода на анализа както изразените в теорията виждания, така и възприетите в съдебната практика изводи по отделни въпроси, като особено важни са изследванията на противоречивата съдебна практика. Подкрепа заслужава и подходът му, след проследяване на научната дискусия и съдебната практика, да изрази своето становище по редица от обсъжданите въпроси.

В Глава трета е направен анализ на отказа от обвинение. Направен е опит за изясняване на понятието за отказ от обвинение, доколкото обемът на тази част от дисертационния труд не позволява цялостното разглеждане на института. Намирам за правилно становището на дисертанта, че е неправилно да се ползва изразът „отказ от обвинение“ за обозначаване на процесуалното действие по чл. 293 НПК (с. 119), но остава впечатлението, че той избягва да стигне по-далеч, като направи подробно разграничение на понятията „отказ от обвинение“, „отказ от поддържане на обвинение“ (вкл. в хипотезите когато има или няма конституиран частен обвинител) и „оттегляне на обвинението“. Въпреки направената съпоставка със самопризнанието, липсва аналогична на включената в предходната глава обособена част, посветена на разграничението със сходни правни институти, вкл. от областта на гражданския процес – отказ от иск и оттегляне на иска. Смятам за правилен изводът на дисертанта, че чрез изявление на прокурора за отказ да поддържа обвинението той не се ангажира с функцията по защита. Изследването на причините за отказ от обвинение (промяна на фактите или промяна в оценката на състоятелността на обвинителната теза) би могло да бъде по-задълбочено, като се анализират теоретичните становища и съдебната практика. Това се отнася и за правомощието на съда да прекрати делото или да постанови оправдателна или осъдителна присъда.

След съдържанието на трите глави са направени изводи и предложения за усъвършенстване на законодателството. Добре обосновани са предложенията на дисертанта за създаване на ал. 8 на чл. 287 НПК (с. 138), аналогично на разпоредби от отменения ЗУС и от някои чужди законодателства, както и за изменение на ал. 5 на чл. 287 НПК (с. 140).

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Представен е списък с три публикации на докторанта по темата на дисертационния труд, които са публикувани в специализираното юридическо онлайн списание „Studia Iuris“ на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (№ 2 от 2021 г.) и в списание „Норма“ (№ 3 и № 4 от 2021 г.). Две от публикациите са посветени на изменението на обвинението, а една – на отказа от обвинение, като по този начин осигуряват възможност за запознаване на научната общност с основни изводи, включени в дисертационното изследване.

Предвид начина, по който са разгледани отделните въпроси и е представена научната дискусия по тях, смятам, че публикациите са резултат на личните усилия на докторанта.

7. Автореферат

Представеният автореферат е в обем от 35 страници и включва заглавна страница; обща информация относно процедурата по защита на дисертационния труд; увод (в него е обоснована актуалността на темата, посочени са целите, задачите, обекта и предмета на изследването, както и ползваните методи, изведена е информация относно научната новост и теоретичното значение); кратко представяне на съдържанието на дисертационния труд, вкл. направените изводи и предложения; библиография. Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и основните резултати от него.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за развитието на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. Предвид изложеното, давам своята положителна оценка за проведеното изследване и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Георги Пондъов Тушлеков по докторска програма „Наказателен процес“ в професионално направление, 3.6 Право, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки.

Изготвил рецензията:

доц. д-р Екатерина Салкова